22 Μαΐου 2023

Ο πνευματικός αγώνας μέσα στην οικογένεια

Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες / Μητροπ. Λεμεσού Αθανάσιος / Ορθόδοξη πίστη

Φωτο:nefthalim.blogspot.com

(Αθανασίου, Μητροπολίτου Λεμεσού)

Σας ευχαριστώ για την τιμητική σας πρόσκληση να μιλήσω στη σημερινή σύναξη, που είναι τόσο σημαντική και για μάς, αλλά και για την ’Εκκλησία του Χριστού τη στρατευομένη στο μαρτυρικό νησί μας.

Κάθε έργο που τελείται στο χώρο της αγίας Εκκλησίας εν τω ονόματι του Ιησού Χριστού, “τελειούται Πνεύματι Αγίω” και γι’ αυτό το λόγο η επιτυχία του σκοπού της όλης δραστηριότητάς σας είναι βεβαία ενώπιον του Κυρίου.

Πέρα από τους προσωπικούς δισταγμούς για την καταλληλότητά μου ως ομιλητού περί οικογενείας, η μικρή πείρα στο έργο της εξομολογήσεως και πνευματικής καθοδηγήσεως των αδελφών μας, που αγωνίζονται στον κόσμο, στον ευλογημένο χώρο και τρόπο της οικογενειακής ζωής, με έπεισε να περιοριστώ στην απάντηση του ερωτήματος και της απορίας, που συχνά ακούμε από τους αδελφούς μας, που μας λέγουν ότι “Πάτερ μου, εμείς είμαστε μέσα στον κόσμο, βρισκόμαστε στην κοινωνία, έχουμε οικογένεια, είναι δυνατό να σωθούμε; Είναι δυνατό να φθάσουμε στα μέτρα αυτών των αγίων, που δια-βάζουμε τους βίους τους στα βιβλία;”

Νομίζω πάνω σ’ αυτό το θέμα μπορούμε για λίγο να σταθούμε, να δούμε πώς εκτυλίσσεται ο αγώνας της πνευματικής ζωής μέσα στην οικογένεια, πώς

πολεμούν εκεί τα πάθη και πώς θεραπεύονται και αγιάζεται ο άνθρωπος.

Γνωρίζουμε από τους Ιερούς Κανόνες της Εκκλησίας μας, που διαφυλάττουν ανόθευτο το γνήσιο ήθος της Ορθοδοξίας, ότι "ει τις τον γάμον μέμφοιτο, και την καθεύδουσαν μετά του ανδρός αυτής, ουσαν πιστήν και ευλαβή βδελύσσοιτο ή μέμφοιτο, ως αν μη δυναμένην εις βασιλείαν Θεού εισελθείν, ανάθεμα έστω" (Α' Κανών της εν Γάγγρα Συνόδου). Η άνευ συμβιβασμού αποτομία και αυστηρότητα του κανόνος, που έχει και άλλους πολλούς συμφώνους του, μας δίδει την ορθή βάση και λύση του θέματος και έτσι σε μας απομένει τώρα να δούμε πρακτικά τον πόλεμο τον πνευματικό μέσα στην οικογένεια.

Η χριστιανική ζωή, και ειδικά στο προκείμενο θέμα η οικογένεια, είναι εικόνα της ζωής του τρισυποστάτου της θεότητος. Η οικογένεια, ως κοινωνία προσώπων, εικονίζει την εν πλήρει αγάπη ενότητα της Αγίας Τριάδος, όπου τα τρία πρόσωπα διατηρούν τις υποστάσεις τους χωρίς να διαλύονται στην ένωσή τους, αλλά ζουν ως μία φύσις τριών προσώπων. Ο κλασσικός όρος "μονάς εν τριάδι και τριάς εν μονάδι" εκφράζει σαφώς τη λεπτότητα και ακρίβεια της τρια-δικής θεϊκής σχέσεως και ταυτόχρονα το αρχέτυπο κάθε πραγματικής οικογένειας.

Εφ' όσον το ήθος διαμορφώνεται από το δόγμα, άρα η ορθόδοξη θέση του ανθρώπου μέσα στην οικογένεια είναι η διάσωση, αλλά και η ολοκλήρωση του προσώπου του μέσα στην ένωση της αγαπητικής οικογενειακής ενότητας, όπου τα πολλά μέλη αποτελούν ένα σώμα αδιάσπαστο και αδιαίρετο.

Είναι κοινή θέση των αγίων Πατέρων ότι η διαίρεση και ο διχασμός οφείλεται στην προσωπική του κάθε ενός ανθρώπου διάσπαση και διαστροφή της "κατ' εικόνα Θεού" δημιουργίας και φυσικής ωραιότητάς του, με αποτέλεσμα τον ατομισμό και την αποξένωση με όλα τα θλιβερά επόμενά τους. Σαν επακόλουθο της πτώσης έρχονται τα πάθη, που αποτελούν έκτοτε την αρρώστια της φύσης μας, τον μόνιμο και ύπουλο εχθρό της σωτηρίας μας.

Γι' αυτό και κάθε ένας, όπου κι αν βρίσκεται, έχει μπροστά του αυτό το σκληρό τείχος των παθών, που πρέπει να υπερβεί, για να μπορέσει να κοινωνήσει εν αγάπη με το ζώντα αληθινό Θεό και δημιουργό του και με τους ανθρώπους, ως εικόνες Θεού και αδελφούς του. Πολύ δε περισσότερο μέσα στην οικογένειά του, όπου η σχέση πρέπει να είναι τόσο στενή, σαν ένα συμπαγές και αδιάλυτο σώμα, που βαστάζει όλα τα βάρη σαν ένας άνθρωπος.

Οι Άγιοί μας μέσα από τη δική τους πείρα και την εν Θεώ σοφία, κυρίως όμως από τον πανάρετο και αρχέτυπο βίο του Κυρίου μας, διαιρούν τα πάθη σε τρία γενικά, όπως τα ονομάζουν γίγαντες των παθών, και από αυτά σαν πηγή ξεχύνονται τα

υπόλοιπα, που αποτελούν τον πολυποίκιλο δαίδαλο των εναντίων μας μηχανημάτων του εχθρού της σωτηρίας μας.

Και αυτά δεν είναι άλλα, απ' εκείνα με τα οποία σαν όπλα "επείρασεν" ο σατανάς τον Κύριο, όταν ενήστευε στην έρημο, και γι' αυτό δικαίως θεωρούνται τα κυριότερα, γιατί εάν αυτά δεν συμπλήρωναν όλο τον κύκλο της διαβολικής πανουργίας, δεν θα αφοπλίζετο κατά κράτος καθολικά ο διάβολος.

Αυτά λοιπόν είναι η κενοδοξία, η φιλαυτία και η φιληδονία, και εφόσον κτυπούν και μπαίνουν ως εμπόδια στην εν Χριστώ πορεία του κάθε ανθρώπου, ας εξετάσουμε τί γίνεται και μ' αυτά μέσα στο χώρο της οικογένειας και πώς αντιμετωπίζονται, προκειμένου να μην επιτύχουν το σκοπό τους, που είναι η διάλυση των πάντων, που αρχίζει από τον εαυτό μας, προχωρεί στους γύρω μας, στην οικογένειά μας και καταλήγει στο Θεό Σωτήρα μας.

Το πρώτο λοιπόν πάθος, η κενοδοξία ή καλύτερα ο εγωισμός, είναι η πηγή και ρίζα όλης της μεταπτωτικής διαστροφής και αμαρτίας. Η κενοδοξία τυφλώνει το νου και εκδιώκει το φωτισμό του Θεού, με αποτέλεσμα να ρίχνει τον άνθρωπο σε φοβερά λάθη, γιατί λειτουργεί μέσα μας σαν θανατηφόρα μέθη, που σπρώχνει στο βάραθρο της αποτυχίας. Η κενοδοξία αγνοεί και αδυνατεί να συλλάβει την πραγματικότητα και ζει σε κόσμους ψεύτικους, φτιαγμένους με την αρρωστημένη εγωπαθή φαντασία.

Αυτό το ολέθριο πάθος θεραπεύεται μέσα στο χώρο της οικογένειας και της ανοχής, υπομονής και συμβολής του άλλου ανθρώπου. Όταν δεν αρκείται κανείς στις δικές του κρίσεις και αποφάσεις, αλλά ταπεινώνεται και δέχεται τις απόψεις των άλλων και υπακούει κόβοντας και θυσιάζοντας το δικό του θέλημα, τότε αρχίζει έτσι να βγαίνει από τα στενά και ασφυκτικά δεσμά του εγωισμού και να πλανιέται μέσα στον ελεύθερο χώρο της ταπεινώσεως.

Η ταπείνωση είναι το περιεχόμενο της καρδιάς του Χριστού μας, που συμβαδίζει πάντοτε με μόνιμο σύντροφο την πραότητα. Αυτές οι δύο αρετές , η τα-πείνωση και η πραότητα είναι οι απαραίτητοι στύλοι που συγκρατούν ολόκληρο το οικοδόμημα της οικογένειας, που πρέπει να αντέξει στις εσωτερικές και εξωτερικές θύελλες και πιέσεις. Μέσα στον κύκλο της οικογένειας, όπου οι σω-ματικές και οι πνευματικές ηλικίες είναι ποικίλες και διέρχονται ιδιόμορφες αλλοιώσεις, η πραότητα αποτελεί τη συνδετική υλη που συγκροτεί και συνέχει τα μέλη της οικογένειας και τα οδηγεί ήρεμα και σταθερά στην καθολική και τε-λείωση και ωριμότητα.

Δεύτερο πάθος καταστρεπτικό, που γεννάται από το προηγούμενο και το

ακολουθεί όπως η σκιά το σώμα, είναι η φιλαυτία. Η άλογη φιλία του εαυτού μας, η λατρεία του εγώ, που απαιτεί να περιστρέφει τα πάντα γύρω από τη δική μας αρέσκεια και προτίμηση. Η φιλαυτία είναι ο άκρατος ατομισμός σε όλη την έκτασή του, που διαλύει κάθε κοινωνικότητα και δεσμό λόγω της αδυναμίας να αρνηθεί κανείς τον εαυτό του.

Η φιλαυτία γεννά την ανταρσία και την ιδιορρυθμία και γινόμαστε δυστυχώς μάρτυρες καθημερινών οικογενειακών ναυαγίων, που, εάν θελήσουμε να δούμε τις αιτίες, θα διαπιστώσουμε ότι αυτές δεν είναι άλλες από τον ατομισμό, τη φι-λαυτία και την ιδιορρυθμία, είτε των συζύγων μεταξύ τους, είτε των παιδιών στις σχέσεις μαζί τους. Όταν "μέτρον πάντων" των κινήσεων και των αισθημάτων μας είναι το άτομό μας, η αρέσκεια και η ανάπαυσή μας, τότε καταλαβαίνουμε πολύ καλά το λόγο των πολλών διαζυγίων που δημιουργεί ερείπια και τραύματα με μόνες τις καθιερωμένες πλέον προφάσεις "αυτό δεν μου αρέσει, δεν με εκφράζει, δεν με καταλαβαίνει, δεν ταιριάζουμε". Η φιλαυτία μάς κάνει σκλη-ρούς και ανάλγητους ουσιαστικά τυφλούς και αναίσθητους, γιατί προκειμένου να ικανοποιήσει τον εαυτό της αδιαφορεί για οτιδήποτε άλλο ήθελε συμβεί, για οιαδήποτε τραύματα και ερείπια και αν δημιουργηθούν στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας και κυρίως στα παιδιά.

Φάρμακο κατά της φιλαυτίας ορίζουν οι άγιοι πατέρες την ανιδιοτελή αγάπη. Αγάπη που δίδει τη ζωογόνο δύναμη να αποθάνει το "εγώ" για να ζήσει το "εσύ" μέσα στην κοινωνία του "εμείς". Η αγάπη "ου λογίζεται τα εαυτής" και έχει διδάσκαλό της το Χριστό, που παρέδωσε "εαυτόν υπέρ της κόσμου ζωής" και έτσι ανέστησε την 'Εκκλησία.

Η αγάπη είναι η κένωση του εαυτού μας και η ανασυγκρότηση του προσώπου μας, γιατί αυτή είναι η κατ' εξοχήν υγιής κίνηση της ψυχής. Για να μπο-ρέσομε όμως να "κενώσωμεν εαυτούς" και να γίνομε πλήρεις ζωής, τότε η αγάπη πρέπει να στραφεί πρώτα προς το Θεό και δι' Αυτού στον άνθρωπο και την κτίση ολόκληρη. Γι' αυτό επιβάλλεται η εν Χριστώ ζωή στα μέλη της οικογενείας, ώστε να καταλάβουν καλά ποιό το αληθινό νόημα της αγάπης, πώς ξεκινά και πού καταλήγει, ποιά είναι η σωστή τροχιά και πορεία της, ώστε να είναι αγνή και απαλλαγμένη αρρωστημένων συναισθημάτων και ατομικών κρι-τηρίων.

Το τρίτο πάθος, που σαν ισχυρός κρίκος ενώνεται με την προηγούμενη αλυσίδα, είναι κατά τους Πατέρες η φιληδονία.

Η φιληδονία στη γενική της μορφή σαν άρνηση κάθε είδους φιλοπονίας, κόπου και στερήσεως για το καλό των άλλων, αλλά και σαν απολυτοποίηση και θεοποίηση της ηδονής. Οι ρίζες της βρίσκονται στην ψυχική ασθένεια της πτώ-σεως και το

σκοτισμό του μακράν του Θεού νου, με προεκτάσεις και επιδράσεις στο σώμα του ανθρώπου που είναι “ναός του Αγίου Πνεύματος” και “μέλος Χριστού”.

Η φιληδονία έχει σαν πρωταρχικό σκοπό και νόημα του γάμου και της ζωής ολόκληρης την ηδονή και βάσει αυτής ρυθμίζει την όλη συμπεριφορά. Στερεί την προσωπική κοινωνία και σχέση και κατεβάζει τον άνθρωπο από πρόσωπο σε αντικείμενο, γιατί στέκεται στην εξωτερική όψη και όχι στο βάθος, γι’ αυτό και έχει έντονο το στοιχείο του ανικανοποίητου και της παροδικότητας. Εάν η φιληδονία κυριαρχήσει στον άνθρωπο, τότε πραγματικά τον κάνει δούλο και αιχμάλωτό της και τον σπρώχνει σε δρόμους έξω από την ελευθερία της Εκκλησίας, με αποτέλεσμα να κτυπά θανάσιμα τον οικογενειακό δεσμό της πραγματικής αγάπης και να διαλύει ό,τι καλό και ευγενές υπάρχει.

Αντίδοτο σ’ αυτή την ασθένεια είναι η φιλοπονία. Η προθυμία προς κάθε αγώνα και αρετή, εφ’ όσον πλέον είναι κανόνας ότι “τα καλά κόπω κτώνται και πόνω κατορθούνται”. Η ίδια η Εκκλησία μας, που είναι απαραίτητη προϋπόθεση για “την ορθήν κρίσιν των νοημάτων”, κατά τον Άγιο Μάξιμο τον Ομολογητή.

Η φιλοπονία, η άσκηση, αλλά προ πάντων η αγάπη και ο θείος έρωτας μεταμορφώνει τον εμπαθή άνθρωπο, αγιάζει τις ψυχικές και σωματικές κινήσεις και έτσι ελευθερώνεται ο ηγεμόνας νους, ώστε να κρίνει ορθά τα πράγματα, να οδηγεί το σώμα στον αγιασμό και στη σωφροσύνη και να κρατά τον άνθρωπο στο ύψος της “κατ’ εικόνα Θεού” δημιουργίας του και της “καθ’ ομοίωσιν” πο-ρείας και σκοπού.

Αυτοί λοιπόν οι τρείς γίγαντες των παθών πολεμούν κάθε άνθρωπο τόσο μέσα στο χώρο του μοναχισμού όσο και μέσα στο χώρο του γάμου και της οικογενείας, με διαφορετικά όπλα και μεθόδους, αλλά με ένα και μοναδικό σκοπό, την αποτυχία του ανθρώπου να βρει μέσα από τον τρόπο και τόπο της ζωής του τον αγιασμό και τη σωτηρία του.

Ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος προτρέπει: “Εκκλησίαν ποίησόν σου την οικίαν”. Εκκλησία σαν τόπο και ναό της λατρείας του Θεού , διά του καθημερινού προγράμματος της οικογενειακής προσευχής, όπου όλοι μαζί ενώπιον του ουρανίου Πατρός στέκονται και εκζητούν το θείον έλεος και τη συνεκτική και θεοποιό αγάπη, μετανοούντες για τα καθημερινά ανθρώπινα λάθη και δε-χόμενοι τις ευεργετικές επιδράσεις της χάριτος του Αγίου Πνεύματος.

Εκκλησία ακόμη και σαν τόπο πνευματικής θεραπείας εκ των παθών, όπως ακριβώς λειτουργεί μέσα στην Ορθοδοξία ένα αληθινό κοινόβιο μοναστήρι. Η συμβίωση, η συγκατοίκηση, η συζυγία και η εν γένει κοινωνία της κατ’ οίκον

εκκλησίας, δηλαδή της οικογενείας λειαίνει τις προεξοχές του χαρακτήρα, πλα-ταίνει το στενό της καρδιάς και διδάσκει ότι χωρίς την εν Χριστώ αγάπη και προκοπή και η οικογενειακή ζωή εύκολα κινδυνεύει να διαλυθεί από στιγμή σε στιγμή.

“Παλαίστρα και στάδιον και γυμναστήριον” ακόμη, υπό του ιδίου Πατρός, χαρακτηρίζεται η οικογένεια, γιατί πράγματι είναι πολύς και μακρύς ο δρόμος και τα εμπόδια, οι πειρασμοί και οι θλίψεις δυσβάστακτες στην πορεία της οικογενείας, γι’ αυτό και είναι αναγκαίο να στηρίζονται επί την ασάλευτον πέτραν του Χριστού και της Εκκλησίας Του, ώστε να μην την καταποντίσουν τα κύματα.

“Το μυστήριον τούτο μέγα εστί, εγώ δε λέγω εις Χριστόν και εις την εκκλησίαν”. Ο Κύριος εκένωσε εαυτόν και έγινε άνθρωπος και προσέλαβε την Εκκλησία και έκτοτε “τρέφει και θάλπει αυτήν” ως νυμφίος ουράνιος και παραμένει κεφαλή της Εκκλησίας. Ούτε Εκκλησία άνευ Χριστού είναι δυνατόν να υπάρξει, αλλά ούτε και ο Χριστός άνευ της Εκκλησίας δίδει τα θεουργικά μυ-στήριά Του στον άνθρωπο. Έτσι και στην οικογένεια κανένας δεν μπορεί να ζήσει χωρίς τον άλλο, ούτε σαν σώμα μπορεί να συγκροτηθεί, εάν κεφαλή της οικογενείας δεν είναι ο Χριστός.

Πρέπει να τονισθεί επίσης ότι το κατ’ ευδοκίαν θέλημα του Κυρίου για κάθε ένα ξεχωριστά, είναι η σωτηρία και θέωσή μας. Αυτός είναι και ο σκοπός και το τέρμα όλης της ζωής μας. Επομένως και η οικογένεια και ο μοναχισμός δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά μέσα σωτηρίας. Η οικογένεια είναι ένας τρόπος σω-τηρίας, που δεν πρέπει να απολυτοποιήσει τον εαυτόν της, αλλά να μας οδηγήσει στον Κύριο. Όλα τα σχήματα της ζωής είναι εφήμερα και παροδικά και αξιολογούνται με το κατά πόσον μας οδηγούν ή όχι στην αιώνια βασιλεία του Θεού. Εάν η οικογένεια δεν οδηγεί στο Χριστό, τότε τα αποτελέσματά της είναι πρόσκαιρα, είναι αδύνατα και καταδικασμένα σε θάνατο, όπως και η ίδια σαν τρόπος ζωής του παρόντος αιώνος.

Η οικογένεια τότε θεωρείται ότι και επέτυχε το σκοπό της, όχι με τις κοσμικές επιτυχίες των μελών της, όχι με τη μέχρι τέλους διατήρηση της συνοχής της έστω, αλλά με τον αγιασμό και τη θέωση των μελών της.

Κάθε άλλη αξιολόγηση της οικογένειας με κριτήρια ανθρώπινα και ενδοκοσμικά αδικεί και περιορίζει ασφυκτικά τις δυνάμεις και δυνατότητές της.

Τελειώνω με ένα λόγο ενός συγχρόνου οσίου αγιορείτου ασκητού: “Όταν μάθωμε να υπερβαίνουμε το εγώ μας, γινόμαστε αληθινά μέλη της οικογένειας μας. Όταν γίνομε αληθινά μέλη της οικογένειάς μας με την υπέρβαση του εγώ μας, τότε θα γίνωμε πραγματικά μέλη της οικογένειας ολοκλήρου της ανθρωπότητος, του

Αδάμ, και τότε θα μπορούμε να προσευχώμαστε στον Θεόν υπέρ όλου του κόσμου. Αυτό όμως δεν είναι άλλο παρά η ενοίκηση του Αγίου Πνεύματος μέσα στην καρδιά μας. Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι πίσω από τους τρεις μεγίστους Ιεράρχες της ’Εκκλησίας μας υπάρχουν αγίες μητέρες, άγιοι πα-τέρες και αγίες οικογένειες. Εάν θέλωμε να διορθωθεί ο κόσμος, ας διορθώσωμε τον εαυτό μας και τις οικογένειές μας”.

Μ’ αυτά τα πτωχά, ευχόμεθα ο πα-νάγαθος Κύριος να ευλογεί όλους και να συνέχει και συγκροτεί τις οικογένειές μας με τη χάρη του Παναγίου Πνεύματος. Αμήν.

(Απομαγνητοφωνημένη ομιλία)